

Energiatõhusus – kuidas vähemaga rohkem saavutada

Siiri Sillajõe (RiTo 11), Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna asejuhataja, nõunik

Toivo Mängel (RiTo 6), Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna nõunik

Eestil on oma energiapoliitika väljatöötamisel palju arenguruumi, sest erinevalt Euroopa Liidust tervikuna kujutab meie energiasäästupoliitika pigem eraldiseisvat poliitikat, mille seos ülejäänud poliitikatega on nõrk.

Kolmanda Riigikogu Valge saali foorumi (vt ka <http://www.riigikogu.ee/foorum>) algatas Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjon tänavu 27. veebruaril. Valge saali istung toimus 10. märtsil. Arutus teema oli energiatõhusus, mis on praegu kahtlemata üks Euroopa Liidu eelistusi. Lähtekohaks võeti ühtlasi Euroopa Komisjoni raamatus "Roheline raamat energiatõhususe kohta ehk kuidas saavutada vähemaga rohkem" (2005) tõstatatud küsimused (http://www.riigikogu.ee/public/Riigikogu/MSI/roheline_raamat.DOC).

Kommentaatorid püüdsid korraldajate esitatud energiasäästu ideid erinevalt tasandelt kokku võtta. Lisandus uut infot ja refereeriti varasemaid seisukohavõtte. Üldistavalt võib öelda, et energiasäästu probleemidele lähenetakse kahest – tarbija ja tootmise – aspektist.

Eelkõige majanduslik kategooria

Tarbijakäitumise poolelt pakkus säästuvõimalusi ja oma seisukohti elamumajanduse olukorrast lähtudes KredExi energiasäästu kompetentsikeskuse esindaja Heikki Parve. Erinevaid tõhususe näitajate arvestusi esitasid Tallinna Tehnikaülikooli teadurid Anton Laur ja Koidu Tenno. Eeskätt energia tootmise võimalustest säästul rääkisid Tallinna Tehnikaülikooli energeetikateaduskonna dekaani kohusetäitja Juhan Valtin ning Eesti Teaduste Akadeemia energeetikanõukogu esimees Mihkel Veiderma.

Tootmise poolele võib kanda ka põlevkivienergeetika küsimustele tugineva materjali Eestimaa Looduse Fondi ja Tallinna Tehnikaülikooli esindajate ühistöös. Ühismaterjale oponeeris foorumile saadetud emeriitprofessor Enno Reinsalu lühikommentaari, mis viitas asjaolule, et ülevaade ei sisalda uut teavet, põhiohk on asetatud negatiivsetele nähtustele, tagaplaanile on jäetud keskkonda parandavad meetmed ja põlevkivitööstuse positiivne mõju keskkonnale. Reinsalu seisukohta toetas vanemteadur Enn Soovik. Kolmanda nimetatud materjali kommentaari lähetas Tartu Ülikooli Tehnoloogiainstituudi asedirektor Erik Puura. Tema sõnul tuleb rajada tuulejaamu ja arendada biomassil töötavaid energiaallikaid, riik peab rakendama mõistlikkuse piires keskkonnamaksude süsteeme, suunates vahendeid alternatiivenergeetika arengusse ning sellist tootmist ka subsideerima. Samal ajal tuleb saavutada kindlus, et uued tehnoloogiad on konkurentsivõimelised.

Kuigi tuuleenergia hõlmab praegu vähem kui ühe protsendi riigi energiabilansist, on sellel Eesti Tuuleenergia Assotsiatsiooni esindaja Jaan Teppi arvates kiiresti kasvav tähtsus ja tähendus mitmes muus aspektis, nagu tööhõive, tehnoloogia areng jms. Soojuspumpade

toodetud soojusenergia moodustab energiabilansist suhteliselt väikese osa, kuid kasvutendents on märkimisväärne – iga-aastane juurdekasv keskmiselt 25–30%, teatas Eesti Soojuspumba Liidu esindaja Jüri Miks.

Ministeeriumide esindajate ja Eesti Maaülikooli tehnikainstituudi direktori Ants Soone vastused rohelises raamatus toodud küsimustele suures osas ühtisid. Vastuses küsimusele, kuidas saaks paremini stimuleerida Euroopa investeringuid energiatõhusatesse tehnoloogiatesse, leiti, et ühenduse programmide raames peaks ennekõike analüüsima olukorda üksikutes liikmesriikides, mis aitaks neil leida energiasäästuprojektide õnnestumiseks sobivaid lahendusi ning looks ühtlasi rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide valdkondlikule tegevusele tugeva aluse. Liikmesriikide iga-aastaste energiatõhususkavade osas ollakse eri arvamusel, sest paljude meelet võib nendega kaasneda üleadministreerimise oht. Rahandusministeerium viitas oma vastuses asjaolule, et energiatõhusus on eelkõige majanduslik kategooria, mis peaks andma selle saavutajale konkurentsieelise. Seda ei tohi segi ajada keskkonnanõuuga, mida olulisel osal teeb roheline raamat. Viimane on riigiülese koostöö teema.

Ohtlik sõltuvus impordist

Mitmes esitatud seisukohas nimetati vajadust energiasäästu teavitustöö järele. Näiteks Eesti Energia keskkonnajuht Tõnis Meriste keskendus oma kommentaaris tururegulatsiooni ja elektrienergia säästuküsimuste kõrval säästuideede propageerimisele ning viitas Eesti Energia poolt arendatava asjakohase energiasäästuportaali võimalustele. Sihtasutuse Regionaalsed Energiakeskused esindaja Aare Vabamägi rõhutas, et Eestis on energiasäästu propageerimiseks vaja ärihuvidest sõltumatut ja kompetentset organisatsiooni. Riigi toetuseta ei täida selline organisatsioon oma eesmärki. Energiasäästu sihtprogrammi 2000–2005 tulemused näitavad Vabamägi sõnul selgelt, et tegevus ja toetused energiasäästu propageerimiseks ei ole olnud piisavad.

Sõnavõtjad puudutasid otseselt või kaudselt energiapoliitika üldisi valdkondi, nagu energeetika ökonoomika, energia tootmine, tarbimine ja keskkonnariskid, energiatoore ja julgeolek, alternatiivsed ja taastuvad energiaallikad, aga ka poliitilisi aspekte, nagu Euroopa Liidu ühispoliitika loomine energia valdkonnas, Eesti riigi siseste meetmete kavandamine energiatõhususe toetamiseks, Eesti Energia roll riigis, energiatõhususe propaganda jpm. Riigikogu aseesimees Toomas Varek tõi oma avakõnes samuti välja olulised märksõnad: üleilmsed energiaprobleemid, julgeolek, põlevkivienergeetika, elektrijaamad, alternatiivsed võimalused, tuumaenergiajaamad, elamud, transport, teavitustöö ja uuringud. Eestile kui väikeriigile on oluline nii tootjate kui ka tarbijate ja energiakandjate ühine arusaam probleemidest, perspektiividest ja võimalikest lahendusteedest. Kohal viibinud Euroopa Parlamendi saadikud Toomas Savi ja Andres Tarand viitasid foorumi teema sobilikule ajastusele Euroopa kontekstis.

Euroopa Komisjoni Esinduse Eestis juht Toivo Klaar käsitles 8. märtsil 2006 vastu võetud Euroopa Komisjoni rohelist raamatut abinõuna jätkusuutliku, konkurentsivõimelise ja turvalise Euroopa energiapoliitika loomiseks. Toivo Klaar alustas oma ettekannet sellest, millel roheline raamat põhineb, millised on ühised eesmärgid, eelistatud valdkonnad. Edasi

rõhutas ettekandja, et Euroopa vajab energeetikaküsimustes ühtset lähenemist. Kui sõltuvus impordist on väga suur, siis ei saa oodata järjekordse kriisi tekkimist. Arvestades asjaolu, et Euroopa Liit kujutab endast 450 miljoni energiatarbijaga teist energiaturgu maailmas, on tal senisest palju suurem võimalus mõjutada maailma energiaturgude arengut. Ühtset lähenemist on vaja selleks, et paraneks jätkusuutlikkus Euroopa Liidus ning meie eeskujul ja abil ka maailmas. Roheline raamat on Austria, Soome ja Saksa eesistumistel ning Euroopa Parlamendis prioriteet.

Pikaajaline kindlus olematu

Majandus- ja kommunikatsiooniminister Edgar Savisaar toonitas, et Euroopa Liidu energiasäästu poliitika peab olema paindlik, arvestama regionaalseid iseärasusi ja põhinema valdavalt liikmesriikide initsiatiivil. Energiasäästu meetmete edendamisel kodutarbija juures tuleb arvestada sotsiaalset mõõdet ja elatustasemega seotust, eriti uutes liikmesriikides. Erinevalt Euroopa Liidust on Eestis energiasäästupoliitika seni kvalifitseeritav pigem eraldiseisvaks poliitikaks, mille seos üldisemate poliitikatega on nõrk. Riikliku energiasäästu sihtprogrammi rahastamine riigieelarvest on aastail 1995–2004 vähenenud ligikaudu kuus korda. Selline olukord peab muutuma. Kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava kohaselt aastani 2015 on energiakasutuse tõhustamine ja energiasäästu realiseerimine riigi energiamajanduse arendamise prioriteet. 2006. aasta jaanuaris kinnitati Eesti elektrimajanduse arengukava, mille järgi tuleks energiasäästu aastaks 2010 rahastada vähemalt 80 miljoni krooniga aastas. Väljatöötamisel olev ministeeriumi strateegia aastaks 2007–2010 toetab samuti energiasäästu tegevusi.

Akadeemik Mihkel Veiderma tunnustas Euroopa Liidu asjade komisjoni initsiatiivi, sest siiani ei ole tõsiselt energiapoliitika üle arutletud. Energiasüsteemidele hinnangu andmisel tuleb arvestada kõiki olulisi komponente (varustuskindlus, tõhusus, keskkonnakaitse, hind) koos. Veiderma rõhutas põlevkivienergeetika kõrval maagaasi ja alternatiivsete energiaallikate rolli energiasüsteemi paindlikul arendamisel ja riskide maandajana. Tähtis on integratsioon Balti riikide ja Põhjamaadega, samuti põhjalikud energiasüsteemi uuringud. Dotsent Juhan Valtin keskendus energiatõhususe peamiste mõistete sisu illustreerimisele ning jõudis järeldusele, et tõhus on paratamatult kallis. Ökonoomne, odav energia tootmine ja tõhusus on paratamatult vastuolulised strateegiad. Professor Raivo Vilu võttis Euroopa Liidu strateegiad lühivormis kokku järgmiselt: vaba konkurents ja turgude avamine, toormega varustus, riikide energeetilise julgeoleku aspektid, kliima ja keskkonnariskide maandamine. Kui Euroopa Liidu energiapoliitika eesmärgid on sõnastatud selgesti, siis Vilu arvates on Eestil siinkohal arenguruumi. Eesti energeetilise tooraine kindlus (põlevkivi) on tema meelest illusoorne ja pikema aja jooksul olematu.

Arengukava tahab ülevaatamist

Eesti Energia esindaja Indrek Aarna sõnul ei ole vaja täiendavaid majanduslikke ega poliitilisi regulatsioone, kui energeetika valdkonnas on kokku lepitud turupõhises lähenemises. Rahandusministeeriumi esindaja Guido Viik nägi reserve riigihangete paindlikumaks muutmisel, et tagada tootmiskulude, maksude ja investeeringute tasakaalustatus.

Maksusoodustuste asemel peab Viik energiatõhususe arendamisel tähtsaks pigem toetuste süsteemi parandamist.

Säästva Eesti Instituudi juhataja Valdur Lahtvee tuletas foorumil osalejaile meelde, et biokütuse maksuvabastuse probleematika on endiselt lahendamata, samuti ei ole piisav riigi toetus energiasäästu meetmete tutvustamisel elanikkonnale. Lahtvee tunnistas, et tal puudub kuuldu põhjal kindlus mainitud valdkonna edasise arengu suhtes. Riigikogu liikmeist leidis Tiit Tammsaar, et energeetika arengukava tuleks uut infot (sealhulgas bioenergeetika küsimusi) arvestades kiiresti üle vaadata ning energeetikaprobleemide uurimisele vahendeid eraldada, Rein Aidma toetas tuumaenergeetika arendamise rajamise ideed varustuskindluse alternatiivide valikul, Liina Tõnisson kutsus kohalviibijaid üles sõnadelt tegudele suunduma, Urmas Reinsalu pidas aga arutelu Eesti energeetika perspektiivide üle sedavõrd tähtsaks, et soovitas neid arutada riiklikult tähtsa küsimusena Riigikogu täiskogu saalis. Peale selle tuleks koondada Riigikontrolli jõud seniste riiklike energiatõhususe meetmete kvaliteedi hindamiseks.